

มะแว้งต้น

1. ชื่อสมุนไพร มะแว้งต้น (MAWAENG TON)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum indicum* Linn และ *Solanum sanitwongsei* Craib ชื่อวงศ์ Solanaceae
3. ชื่ออื่น บักแข้งขม (อีสาน), บะแคว้ง บะแคว้งขม บะแคว้งดำ (เหนือ), มะแว้ง (กลาง), African eggplant, Bush Tomato

4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

มะแว้งต้นเป็นไม้พุ่มสูง 30-90 เซนติเมตร มีขนและหนามแหลมกระจายอยู่ทั่วต้น ใบค่อนข้างเป็นรูปไข่ยาว 5-15 เซนติเมตร กว้าง 2-10 เซนติเมตร มีขอบใบหยักเว้าหยาบๆ มีขนทั่วไปที่ผิวใบทั้งสองด้าน ดอก ออกเป็นช่อ สีม่วงซีด แต่ละดอกกว้างประมาณ 1.25 เซนติเมตร ผล ค่อนข้างกลมเส้นผ่านศูนย์กลาง 8 มิลลิเมตร ผิวเรียบ ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีส้มแดง

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

ผลสุกและผลดิบ

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ผลสุก รสขม ชื่น เปรี้ยว กัดเสมหะในลำคอ แก้ไอ

ผลดิบ รสขม ชื่น เปรี้ยว บำรุงน้ำดี แก้เบาหวาน

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

สารสกัดอัลคาลอยด์จากมะแว้งต้น (*Solanum sanitwongsei*) มีฤทธิ์เพิ่มน้ำตาลในเลือดในขณะที่สารสกัดกลัยโคไซด์ มีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือด

ส่วนสารสกัดสมุนไพรที่สกัดด้วยน้ำของมะแว้งต้น *Solanum indicum* และมะแว้งต้น *Solanum sanitwongsei* สามารถลดระดับน้ำตาลในเลือดกระต่ายได้หลังจากกระต่ายได้รับสารสกัดสมุนไพร 2 ชั่วโมง ส่วนสารสกัดสมุนไพรที่สกัดด้วยเอทานอลของมะแว้งต้นชนิด *Solanum indicum* ลดระดับน้ำตาลได้หลังจากกระต่ายได้รับแล้ว 2, 3 และ 4 ชั่วโมง และของมะแว้งต้นชนิด *Solanum sanitwongsei* ลดระดับน้ำตาลได้หลังจากกระต่ายได้รับ 2 และ 3 ชั่วโมง

การศึกษาฤทธิ์ขยายหลอดเลือดโดยให้มะแว้งต้น (*Solanum indicum*) กับผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจเรื้อรัง พบว่าให้ผลในการบรรเทาอาการหอบหืด หลอดลมอักเสบและอาการไอได้

8. สารสำคัญ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญเป็นอนุพันธ์สเตียรอยด์ ซึ่งพบได้ในพืชทั้ง 2 ชนิด คือ *Solanum indicum* Linn และ *Solanum sanitwongsei* Craib เช่น บีตา-ซิโทสเตอรอล (β -sitosterol) ไดออสจีนิน (diosgenin) บีตา-ซิโทสเตอรอลกลูโคไซด์ (β -sitosterol glucoside) ไดออสซิน (dioscin) โปรโตไดออสซิน (protodioscin) เมทิลโปรโตไดออสซิน (methylprotodioscin) อินโดไอไซด์เอ (indiosides A) อินโดไอไซด์บี (indiosides B) ไอโซแอนกูไวน (isoanguivine) โปรโตไดออสซิน (protodioscin) โซลาโซนิน (solasonine) โซลามาร์จิ้น (solamargine) และโซลาโซดีน (Solasodine)

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้เป็นพรรณไม้เฉพาะถิ่นของประเทศไทย นิยมปลูกเป็นสมุนไพรพบทั่วไปทุกภาค

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่ดอนน้ำไม่ท่วม ระบายน้ำได้ดี สวนผัก สวนผลไม้ไม่มีแดดจัด ไร่ชายคา
- ภาค ทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป (ไม่มีหนาม)
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป (ไม่มีหนาม)

12. การขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์โดยการใช้เมล็ด มะแว้งต้นเมื่อสุกผลจะมีสีส้มอมแดง เราจะเก็บมา แล้วนำมาขยี้เอาเมล็ดออกล้างน้ำให้สะอาด ตากแดดให้แห้ง แล้วนำมาเพาะในแปลงเล็ก ๆ โดยการหว่านเมล็ดมะแว้งลงในแปลงแล้วกลบดินบาง ๆ ประมาณ 5 – 7 วัน เมล็ดมะแว้งจะงอกขึ้นมาเป็นต้นกล้า พอมะแว้งสูงประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร ให้แยกปลูกลงแปลง

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ปลูกได้ทุกฤดูถ้ามีน้ำเพียงพอ แต่นิยมปลูกฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม
- การเตรียมดิน โดยการไถตะ 1 ครั้ง ไถแปร 1 ครั้ง แล้วไถพรวนกำจัดวัชพืชออก แล้วยกร่องกว้าง 1 – 1.5 เมตร เว้นทางเดิน หรือร่องระบายน้ำ 50 เซนติเมตร ความยาวของแปลงแล้วแต่ละพื้นที่ ขุดหลุมบนแปลงขนาดความกว้าง 20 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร ลึก 20 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักก็ได้ ระหว่างแถว 30 เซนติเมตร และระหว่างต้น 30 เซนติเมตร
- วิธีการปลูก หลังจากมะแว้งต้นงอกได้ 30 วัน แยกปลูกลงแปลงได้ โดยการแยกหลุมที่เตรียมไว้ ถ้าปลูกหน้าแล้งปลูกลงไปในหลุมและกลบดินไม่เต็มหลุม แต่เป็นฤดูฝนให้ปลูกลงดินให้พูนโคนต้นเพื่อไม่ให้น้ำขัง ในระยะ 2 – 3 วันแรก จะต้องให้แสลนพลาสติกปิดพรางกันแสงแดดก่อน แต่ต้องรดน้ำให้ชุ่มอยู่เสมอ (เหมือนการปลูกมะเขือเปราะ)

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- **การใส่ปุ๋ย** มะม่วงต้นจะใส่ปุ๋ยเมื่อรองกันหลุมไว้แล้ว หลังจากปลูกประมาณ 30 วัน ทำการพรวนดินและกำจัดวัชพืช และใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ต้นละ 50 กรัม โดยจะใส่ทุก ๆ 30 วัน
- **การให้น้ำ** การให้น้ำควรจะให้ทุกวัน ถ้าฤดูฝนเว้นให้น้ำตามความเหมาะสม
- **การกำจัดวัชพืช** ควรกำจัดทุก ๆ 30 วัน พร้อมกับการใส่ปุ๋ยและพรวนดิน จะทำประมาณ 3 ครั้ง ตลอดช่วงอายุของมะม่วง
- **การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู** มะม่วงต้นจะมีแมลงและเพลี้ยกัดกินระยะแรก ควรใช้สารจำพวก เซฟวิน S85 ฉีดพ่นทุก ๆ 15 วัน หลังจากปลูก พอมะม่วงเริ่มออกดอกติดผลก็ควรรดน้ำ

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- **ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว** มะม่วงต้นจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 90 วัน จะเริ่มติดผล และจะเก็บเกี่ยวผลเริ่มมีสีส้ม ประมาณร้อยละ 50
- **วิธีการเก็บเกี่ยว** โดยการใช้มีด หรือกรรไกรคม ๆ ตัดมะม่วงทั้งช่อ แล้วนำไปใส่ภาชนะล้างน้ำให้สะอาด
- **การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว** เมื่อได้มะม่วงต้นมานำล้างน้ำให้สะอาด แล้วเอาไปตากแดดทันที ประมาณ 7 – 10 วัน จนแห้ง แล้วนำไปอบจนแห้งสนิท
- **การบรรจุและการเก็บรักษา** เมื่อได้ผลมะม่วงแห้งสนิทแล้ว นำใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้เรียบร้อย พร้อมส่งจำหน่ายต่อไป หรือเก็บไว้ในห้องอุณหภูมิปกติ

16. การจำหน่าย

ราคามะม่วงต้นแห้ง ราคากิโลกรัมละประมาณ 25 บาท

ผลมะม่วงต้นแห้ง ราคากิโลกรัมละประมาณ 150 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข